

Vasile PĂVĂLEANU

DREPT PENAL SPECIAL

Vasile PĂVĂLEANU

DREPT PENAL SPECIAL

**Universul Juridic
București
-2014-**

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2014, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA
AUTORULUI ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE
INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PĂVĂLEANU, VASILE

Drept penal special / Vasile Păvăleanu. - București :

Universul Juridic, 2014

Bibliogr.

ISBN 978-606-673-287-1

343(498)

REDACȚIE:

tel./fax: **021.314.93.13**

tel.: **0732.320.666**

e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL

tel.: **021.314.93.15**

DISTRIBUȚIE:

fax: **021.314.93.16**

e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

ABREVIERI

alin.	– alineat (ul)
apud	– citat după
art.	– articol (ul)
BC	– Buletinul Casației. Jurisprudență. Doctrină. Comunicări
c.	– contra
cap.	– capitol
C.A.	– Curtea de Apel
C.C.	– Curtea Constituțională
CEDO	– Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CD	– Culegere de decizii. Tribunalul Suprem
C.J.C.E	– Curtea de Justiție a Comunităților Europene
C.J.U.E.	– Curtea de Justiție a Uniunii Europene
C. civ.	– Cod civil
C. pr. civ.	– Cod de procedură civilă
C. pen.	– Cod penal
C. pr. pen.	– Cod de procedură penală
C.S.J.	– Curtea Supremă de Justiție
C.S.M.	– Consiliul Superior al Magistraturii
dec.	– decizie
dec. civ.	– decizie civilă
dec. pen.	– decizie penală
dec. de îndr.	– decizie de îndrumare
D.L.	– decret-lege
D.N.A.	– Direcția Națională Anticorupție
Dreptul	– Revista Dreptul
ed.	– ediția
Ed.	– Editura
H.G.	– Hotărârea guvernului
ICJ	– Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu”
Î.C.C.J.	– Înalta Curte de Casație și Justiție
Î.C.C.J. (SU)	– Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite
înch.	– încheiere
JN	– Revista Justiția Nouă
Jud.	– Judecătoria
M. Of.	– Monitorul Oficial al României
lit.	– litera
n.n.	– nota noastră
noul C. pen.	– noul Cod penal
nr.	– numărul (ul)
O.G.	– Ordonanța Guvernului

O.U.G.	– Ordonanța de Urgență a Guvernului
p.	– pagina
prg.	– paragraf (ul)
pct.	– punct (ul)
Plen. T.S.	– Plenul Tribunalului Suprem
PL	– Pro Lege
RDP	– Revista de drept penal
RDPC	– Revue de droit pénal et de criminologie
RIDP	– Revue internațional de droit penal
RMP	– Revista Ministerului Public
RRD	– Revista română de drept
s.civ.	– secția civilă
s.mil.	– secția militară
s. pen.	– secția penală
sent.	– sentința
sent. civ.	– sentința civilă
sent. pen.	– sentința penală
ș.a.	– și altele
Trib.	– Tribunalul
T.J.	– Tribunalul Județean
T. Mil.	– Tribunalul Militar
Trib. București	– Tribunalul București
T.M.B.	– Tribunalul Municipiului București
T.S	– Tribunalul Suprem
UJ	– Editura Universul Juridic
urm.	– următoarele
v.	– versus
vol.	– volumul

TITLUL I

INFRAȚIUNI CONTRA PERSOANEI

CAPITOLUL I

INFRAȚIUNI CONTRA VIEȚII

Secțiunea I

Omorul

1. CONȚINUTUL LEGAL

Potrivit art. 188 alin. (1) din noul Cod penal, omorul constă în uciderea unei persoane, reglementare ce a făcut obiectul art. 225 a Codului penal de la 1864, art. 463 C. pen. 1936 și art. 174 C. pen. 1968.

De altfel, omorul a fost încriminat din cele mai vechi timpuri, aducând atingere celui mai important atribut al persoanei, care este viața, fiind prevăzut de toate legislațiile penale moderne. Precizăm că această infracțiune este prevăzută de Codurile penale din Italia (art. 575), Germania (art. 211), Franța (art. 221.1), Spania (art. 138), Republica Moldova [art. 145 alin. (1)] ș.a. Aceste reglementări sunt asemănătoare, însă Codul penal francez definește omorul simplu prin art. 221.1, ca fiind fapta de a provoca cu intenție moartea altuia¹, iar art. 145 din Codul penal al Republicii Moldova are denumirea marginală „omorul intenționat”, însă unii autori² consideră că această denumire este una pleonastică, întrucât fapta de omor poate fi săvârșită numai cu intenție.

2. CONDIȚIILE PRELABILE

2.1. Obiectul infracțiunii

2.1.1. *Obiectul juridic* al infracțiunii de omor îl constituie relațiile sociale privind dreptul la viață³ asigurat fiecărui om din momentul nașterii și până la moartea naturală, indiferent de vârsta acestuia, starea de sănătate ș.a. Definirea vieții, ca și a morții, este dificilă, însă pentru existența infracțiunii de omor, stabilirea momentului începerii vieții și al încetării acesteia este de mare însemnătate, fiind exprimate mai multe opinii în literatura de specialitate⁴.

¹ Michèle-Laure Rassat, *Droit pénal spécial, Infractions des et contre les particulier*, éd. 4e, Éd. Dalloz, 2004, p. 276.

² S. Brînză, V. Stati, *Drept penal. Partea specială*, vol. I, Chișinău, 2011, p. 130.

³ G. Antoniu, *Ocrotirea penală a vieții persoanei*, Revista de Drept Penal nr. 1, 2002, p. 9 și urm.

⁴ Gh. Mateuț, în colab., *Codul penal adnotat, vol. II, Partea specială*, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 64.

Legislația noastră nu permite eutanasia, însă prin art. 190 C. pen. se încriminează uciderea la cererea victimei, așa cum se prevedea în art. 468 C. pen. din 1936, reglementare care se regăsește în Germania (art. 216 C. pen.), Spania (art. 143 prg. 4) ș.a. În Germania se face distincție între eutanasia activă, care rămâne un caz special de omor pedepsit mai ușor, însă această reglementare este contestată, unii autori dorind introducerea unei ipoteze de eutanasia activă exoneratorie de orice sancțiune penală, așa cum există în Belgia și Olanda¹ și eutanasia pasivă, pentru care s-a propus reformularea art. 214 C. pen., în sensul dezincriminării acestei infracțiuni².

Dreptul la viață este cel mai important drept al omului fiind consacrat prin Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948), Convenția Europeană a Drepturilor Omului [art. 2 alin. (1)], Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene din 2007 [art. 2 alin. (1)] și alte documente internaționale, fiind garantat prin art. 22 din Constituția României.

2.1.2. Obiectul material al infracțiunii constă în corpul unui om în viață, indiferent de vârstă, sex, starea sănătății sau a normalității bio-antropologice³. Reținem că viața încetează, în sens biologic, când încetează și viața ca valoare socială. De aceea, obiectul material nu trebuie confundat cu subiectul pasiv care este persoana în viață căreia i s-a suprimat ori s-a încercat să i se suprimă viața.

2.2. Subiecții infracțiunii

2.2.1. Subiect activ al infracțiunii poate fi orice persoană, din moment ce legea nu condiționează existența infracțiunii de vreo calitate specială a subiectului. Din acest motiv participația este posibilă sub toate formele: coautorat, instigare și complicitate. Sub acest aspect, potrivit art. 46 alin. (2) C. pen. 2009, coautorii sunt persoanele care săvârșesc nemijlocit aceeași faptă prevăzută de legea penală. Dar, în caz de coautorat nu este nevoie ca fiecare participant să fi comis neapărat o activitate materială care să acopere în întregime latura obiectivă a infracțiunii, întrucât actele coautorilor se completează reciproc în cadrul activității materiale indivizibile de săvârșire a faptei⁴. În același sens s-a pronunțat și Instanța Supremă⁵, care a decis că fapta participantului la săvârșirea infracțiunii de omor, de a folosi împotriva victimei un spray paralizant, urmată de lovirea repetată a acesteia de către cel de al doilea participant cu un corp asupra zonei capului, cauzându-i leziuni ce au dus la deces, constituie coautorat la omor, întrucât inculpații au acționat împreună și conjugat.

2.2.2. Subiect pasiv al infracțiunii de omor poate fi orice persoană indiferent de starea sănătății sale, cu condiția ca aceasta să fie în viață în momentul comiterii faptei. După consumarea omorului subiectul pasiv devine victima infracțiunii, iar persoanele aflate în întreținerea sa devin persoanele prejudiciate.

¹ J. Leblois-Happe, X. Pin, Julien Walther, *Chronique de droit pénal allemand, Droit pénal spécial, Euthanasie*, RIDP 2006 (vol. 77), p. 747.

² J. Leblois-Happe, X. Pin, J. Walther, *Chronique de droit pénal allemand. III Droit pénal spécial, Euthanasie passive*, RIDP 2009 (vol. 80), p. 285.

³ A. Boroi, *Drept penal. Partea specială. Conform noului Cod penal*, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 24.

⁴ V. Păvăleanu, *Drept penal general*, Editura Lumina Lex, București, 2007, p. 164.

⁵ CSJ, s. pen. dec. nr. 1262 din 22.05.1997, B.J., 2004, p. 681.

3. CONȚINUTUL CONSTITUTIV

Conținutul constitutiv este exprimat prin concordanța trăsăturilor faptei concrete cu condițiile descrise în normele de încriminare ca fapta să constituie infracțiune¹. Dar, legea română nu definește infracțiunea de omor, ci prevede prin art. 188 alin. (1) C. pen. că „uciderea unei persoane se pedepsește”, apelând la denumirea acțiunii infracționale, fără a preciza vreun alt element ajutător. Codul penal francez încriminează prin art. 221.1 fapta de a provoca cu intenție moartea altuia, reglementare preluată și de art. 138 C. pen. spaniol.

3.1. Latura obiectivă

Prin latura obiectivă a infracțiunii se înțelege fapta manifestată sub forma unei acțiuni sau inacțiuni încriminată de lege care constituie elementul material, urmarea imediată și legătura de cauzalitate dintre acestea.

3.1.1. Elementul material

Din punct de vedere obiectiv elementul material se realizează prin orice activitate materială care are ca rezultat moartea unui om, care se manifestă sub forma de acțiune sau inacțiune.

Acțiunile sunt cele mai frecvente modalități de săvârșire a omorului și pot consta în folosirea de către făptuitor a unor obiecte (cuțit, topor, botă, rangă ș.a.), după cum acesta se poate folosi de o energie străină (animal, energie electrică etc.). Astfel, într-o cauză² s-a reținut că lovirea unei persoane, cu pumnii și picioarele în toate zonele corpului, cauzându-i fracturi costale, ruperi de organe interne și alte leziuni grave ce au avut ca urmare moartea acesteia constituie infracțiunea de omor. S-a reținut aceeași încadrare juridică într-o cauză³ în care inculpatul a asmuțit câinii asupra victimei, cu consecința decesului acesteia ca urmare a multiplelor plăgi mușcate. În fine, în practica judiciară⁴ s-a stabilit că îngrădirea unui teren cu un cablu electric neizolat, pus sub tensiunea de 220 V, urmată de atingerea cablului de către o persoană, cu consecința electrocutării acesteia și producerii unor grave leziuni constituie tentativă la infracțiunea de omor comisă cu intenție indirectă. Acțiunea poate fi îndreptată împotriva corpului victimei, dar și împotriva psihicului acesteia. Sub acest aspect, este dată infracțiunea de omor atunci când făptuitorul, știind că victima suferă de cord și că o emoție puternică îi poate provoca moartea, acționează în acest sens⁵.

Inacțiunea poate constitui o altă modalitate a elementului material atunci când făptuitorul nu își îndeplinește obligația de a acționa pentru împiedicarea morții victimei, cum ar fi, de exemplu, dacă, în mod intenționat, medicul nu îi acordă asistență unui bolnav

¹ G. Antoniu, C. Bulai, *Dicționar de drept penal și de procedură penală*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 216.

² C.S.J. (SU), dec. nr. 19/1996, RDP nr. 2, 1997, p. 133.

³ Î.C.C.J., s. pen. dec. nr. 1671 din 25.03.2004, C. Crișu, *Codul penal*, Editura „Juris Argessis”, 2006, p. 255.

⁴ C.S.J., s. pen., dec. nr. 1946/1996, T. Toader, în colab., *Codul penal și legile speciale*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 255.

⁵ T.S, s. pen., dec. nr. 625/1987, în C.D., 1987, p. 265.

aflat în îngrijirea sa¹. În practica judiciară² s-a reținut că fapta inculpatului de a fi aplicat victimei aflată în stare de ebrietate o puternică lovitură cu pumnul, care a proiectat-o într-un bazin cu ape reziduale, căderea ei fiind auzită de inculpat, precum și de a o fi părăsit fără a încerca să o salveze, constituie infracțiunea de omor. Această soluție a primit și o consacrare legislativă prin art. 17 lit. b) C. pen. 2009, care reglementează săvârșirea infracțiunii comise prin omisiune³, după modelul art. 11 din Codul penal spaniol.

3.1.2. *Urmarea imediată* constă într-un rezultat material, adică moartea victimei, care poate surveni imediat sau mai târziu. În practica judiciară s-a reținut săvârșirea infracțiunii de omor într-o cauză⁴ în care inculpatul a aplicat unei persoane, cu intenție, o lovitură în cap, cu consecința unor grave leziuni parietale, care au dus la decesul victimei după doi ani și trei luni. În Franța, potrivit noului Cod penal, judecătorul poate reține sau nu infracțiunea de omor, într-o cauză în care decesul nu survine imediat după comiterea faptei⁵.

3.1.3. *Legătura de cauzalitate* constă în raportul care trebuie să existe între activitatea făptuitorului și moartea victimei. Sub acest aspect, Instanța Supremă⁶ a reținut că există legătură directă de cauzalitate între fapta inculpatului care a refuzat să oprească autoturismul cu care transporta o tânără, care a sărit din mers și moartea acesteia ca urmare a leziunilor suferite. În lipsa unei asemenea legături de la cauză la efect nu se poate reține săvârșirea infracțiunii de omor. Nu este însă necesar ca activitatea făptuitorului să constituie cauza exclusivă a morții victimei, raportul de cauzalitate fiind posibil și atunci când la activitatea făptuitorului s-au adăugat și alți factori, preexistenți, concomitenți sau posteriori, care au contribuit la producerea rezultatului. În această privință, în practica judiciară⁷ s-a reținut că există raport de cauzalitate între fapta inculpatului care a lovit victima cu cuțitul în abdomen și moartea acesteia, chiar dacă ulterior au intervenit și alți factori: ca tratarea superficială și intervenția chirurgicală întârziată, care au concurat la producerea aceluiași rezultat.

Dimpotrivă, legătura de cauzalitate este întreruptă, dacă ulterior săvârșirii faptei intervine o cauză care, prin ea însăși și independent de activitatea făptuitorului, produce moartea victimei⁸, cum ar fi în cazul în care victima infracțiunii este internată în spital pentru vătămare corporală, însă decedează ca urmare a administrării unui tratament greșit.

3.2. Latura subiectivă

Infracțiunea de omor se săvârșește numai cu intenție, care poate fi directă sau indirectă. În primul caz, făptuitorul prevede rezultatul faptei sale, urmărind producerea lui

¹ T. Toader, *Drept penal român. Partea specială*, ed. a 6-a, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 38.

² T.S., s. pen., dec. nr. 1851/1979, I, Matei, în colab., *Codul penal*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 601.

³ V. Păvăleanu, *Drept penal general. Conform noului Cod penal*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 136.

⁴ C.S.J., s. pen., dec. nr. 2184/1993, apud T. Toader, în colab., *Codul penal și legile speciale*, op. cit., p. 255.

⁵ J. Pradel, M. Danti-Juan, *Droit pénal spécial*, éd. 2, Éd. Cujas, Paris, 2001, p. 33.

⁶ CSJ, s. pen., dec. nr. 1620/1988, RDP nr. 1/2000, p. 138.

⁷ T.S., col. pen., dec. nr. 1990/1963/JN nr. 11/1965, p. 163.

⁸ T. Vasiliu, în colab., *Codul penal comentat și adnotat. Partea specială*, vol. I, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1975, p. 73.

prin săvârșirea faptei [art. 16 alin. (3), lit. a)], iar în cel de-al doilea, prevede rezultatul faptei sale și, deși nu-l urmărește, acceptă posibilitatea producerii lui [art. 16 alin. (3), lit. b) C. pen.2009].

Intenția de a ucide se deduce din materialitatea actelor folosite de infractor care evidențiază poziția acestuia față de rezultatele produse. Astfel, într-o cauză¹ s-a decis că trimiterea prin poștă a unui colet persoanei vătămate, conținând exploziv cu urmarea producerii, prin explozie, a unor leziuni vindecabile, reflectă intenția făptuitorului de a ucide. De asemenea, într-o altă cauză² s-a reținut că lovirea unei persoane în cap cu o coadă de topor, cu urmarea unei fracturi craniene cu pierdere de substanță osoasă, infirmitate permanentă și invaliditate caracterizează tentativa la infracțiunea de omor, existând intenția de a ucide.

Pentru existența infracțiunii de omor nu interesează mobilul ori scopul săvârșirii faptei, care vor fi luate în considerare la individualizarea judiciară a pedepsei. Totuși, prin voința legiuitorului, un anumit mobil sau scop constituie o circumstanță de agravare a omorului, care devine calificat. Sub acest aspect, potrivit art. 189 alin. (1) lit. b) și d) Cod penal 2009, omorul este calificat când este comis din interes material ori pentru a înlesni sau a ascunde săvârșirea altei infracțiuni.

O problemă mult discutată este legată de răspunderea făptuitorului în cazul formelor infracțiunii deviate: *error in persona* și *aberratio ictus*³. În această privință există o opinie dominantă în doctrină⁴ și în jurisprudența română⁵, în sensul că făptuitorul va răspunde pentru o singură infracțiune și anume, aceea realizată în condițiile de la proiectul inițial, atât timp cât toate cerințele de încriminare prevăzute de lege s-au realizat în această formulă, iar legea penală ocrotește, deopotrivă, toate valorile sociale.

Autorii francezi⁶ s-au pronunțat pentru reținerea infracțiunii de omor în cazul erorii asupra persoanei și a unui concurs între tentativă și omor consumat când este vorba de *aberratio ictus*, însă jurisprudența franceză reține numai omor.

4. FORME. SANCTIUNE

Infracțiunea de omor este susceptibilă de desfășurare în timp și prin urmare poate rămâne în faza de tentativă sau se poate consuma.

Tentativa la infracțiunea de omor poate fi întreruptă atunci când activitatea făptuitorului a fost oprită și împiedicată să se desfășoare din cauze exterioare voinței acestuia, așa cum s-a întâmplat într-o cauză în care agresorul a aplicat victimei două lovituri de cuțit în zona toracelui, apoi a fost imobilizat de către alte persoane⁷.

Uneori, întâlnim forma tentativei perfecte când acțiunea a fost executată în întregime, însă nu s-a produs moartea victimei, situație reținută într-o cauză în care victima a fost

¹ C.S.J. s. pen. dec. nr. 2432/2001, RDP nr. 3/2002, p. 112.

² Î.C.C.J., s. pen. dec. nr. 6002/2004, RDP nr. 1/2006, p. 163.

³ V. Păvăleanu, *Drept penal general*, ed. 2012, op. cit., p. 173.

⁴ C. Duvac, *Infracțiunea deviată. Unitate sau pluralitate de infracțiuni?*, în *Dreptul* nr. 6/2010, p. 98; C. Duvac, *Infracțiunea deviată, pluralitate aparentă sau reală de infracțiuni?*, în *Dreptul* nr. 7/2010, p. 154.

⁵ T.S., s. pen., dec. nr. 481/1988, R.R.D. nr. 11/1988, p. 78.

⁶ J. Pradel, M. Danti-Juan, op. cit., p. 37.

⁷ C.S.J., s. pen., dec. nr. 340/1992, în *Dreptul* nr. 4/1993, p. 69.